

vini jasno govori kako je mnogo toga prihvaćeno sa strane i u kojem se obliku održalo.

Među mađarskim plesovima, koji su uglavnom parovni, izrazito mjesto zauzima čardaš s nekoliko varijanata iz Zdale i Repaša. Autor navodi podudarnosti mađarskog čardaša s nekim figurama i plesnim elementima krčkog tanca i pokušava obrazložiti mogućnost međusobnih utjecaja posredstvom kulturnih i političkih veza između otoka Krka i Mađarske. Konstatacija o sličnosti nekih elemenata tih plesova zaslužuje naročitu pažnju. No autor tačno primjećuje da je izvođenje istovetnih plesnih obrazaca i elemenata upravo stilski veoma različito.

Ovdje smo se ujedno dotakli upotrebe termina *stil* i *stilski*, koji je autor primijenio već u samom uvodu knjige gdje kaže da se stilski plesanje u Podravini dijeli u tri vrste, a govori pri tome o tipovima ili vrstama plesova (njihanje uz šetnju i pjesmu; drmanje s vertikalnim pokretima; mirno držanje gornjeg dijela tijela uz prepletanje nogu). Moje je stajalište da se dva različita plesa mogu stilski jednako izvoditi ako ih izvodi određena skupina ili pojedinac, a naprotiv jedan isti ples ili plesni obrazac može biti u različitim mjestima ili udaljenijim krajevima stilski različito izveden. Takav je upravo slučaj krčkog tanca i čardaša, što je autor potpuno i obrazložio.

Nekoliko plesova po autorovim zapisima priredio je za tambure Rudolf Rajter, što je kao partitura štampano na kraju knjige. Šteta što nije obrađen veći broj, no i ovo će dobro doći svakoj folklornoj sekciji i tamburaškom orkestru.

Na kraju prikaza nužno je ponovo istaći vrijednost ove zbirke, u prvom redu zbog skupljene dragocjene građe u času kada se dobiva sve manje vjerodostojnih podataka na terenu, a sjećanja kazivača često su nejasna i fragmentarna. Radove ove vrste treba pozdraviti, jer neprocjenjivo bogatstvo klasičnoga narodnog stvaralaštva odlazi u nepovrat, a ono malo što je još sačuvano u sjećanju starijih ljudi, nestaje zajedno s njima.

Mihailo Smoljanović

KUSTAA VILKUNA, VOLKSTÜMLICHE ARBEITSFESTE IN FINNLAND. FF Communications No. 191, Helsinki 1963.

Ovaj rad Kustaa Vilkuine predstavlja važan prilog svjetskoj etnološkoj literaturi i omogućuje temeljito upoznavanje finskih narodnih radnih svečanosti. Knjiga je rezultat dugogodišnjeg rada, a uvod u taj rad bilo je objavljivanje prve studije o imenima radnih svečanosti (u ediciji Sanastaja, br. 33, iz 1937.)

Temeljito poznavanje građe; historijskih zapisa i literature o običajima susjednih i ostalih evropskih naroda omogućilo je autoru da izradi ovo izvrsno djelo. U opisu svečanosti vezanih uz rad autor prikazuje ne samo sam rad nego i vjerovanja i običaje vezane uz najosnovniji zadatak seoskoga gospodarstva — pribavljanje hrane, a tekst dopunjuje poslovicama, pjesama, muzičkim i likovnim ilustracijama. Iznoseći historijske podatke o pojedinom običaju, davanjem njegovih varijanti u Finskoj i veza u ostalim zemljama, autor pruža opis koji bi po svojoj sistematičnosti i sveobuhvatnosti mogao poslužiti kao upitnica za ispitivanje tih običaja i u ostalim zemljama.

Knjiga je podijeljena na 12 poglavlja. U prvome Vilkuine prikazuje svečanosti vezane uz love i ribolov. Važan izvor mesne hrane u Finskoj je lov na međvjede. Autor opisuje pravila tog lova, magijske čine za osiguranje budućeg lova i ceremonije za lovca koji prvi put sudjeluje u lovu. Uz sve etape, od pripreme za lov do podjele mesa, pievaju se određene pjesme, koje je autor donio u originalu i njemačkom prijevodu. Zajednički rad stanovnika šireg područja osigurava i u ribolovu veći ulov. Autor opisuje svečanosti i magijske čine pri početku i završetku ribolova, opisuje podjelu ulova, te naglašava gostoljubivost i darežljivost kao magijske čine za osiguranje dobrog ulova i u budućnosti.

Poglavlje o poljodjelskim radovima i svečanostima uz njih vezanim obuhvaća sve poslove od prvih priprema za sjetvu do konačnih žetvenih radova i spremanja žita i plodova. Kako su to najteži radovi u seoskom gospodarstvu, razumljiv je velik broj svečanosti, koje se, uz obilno konzumiranje hrane i pića priređuju na završetku pojedinog posla. To potvrđuje i poslovice koja dan žetve uspoređuje s danom vjea-

čanja i najvećega veselja. Posebno objašnjava autor brigu za osiguranje stočne hrane, svečanosti uz klanje, početak godine, te svečanosti uz prvi izgon stoke i njeno uzgajanje.

U trećem poglavlju Vilkuine opisuje svečanosti uz sve etape gradnje nove kuće i useljenja u nju. I tu iznosi primjere magije, a opis običaja fingiranog »rušenja ognjišta« dopunjuje sličnostima iz drugih zemalja. Prikazuje i običaje uz brodogradnju.

U poglavlju o svečanostima uz rukotvorstvo prikazana su večernja sijela na kojima žene obavljaju glavne poslove oko prerade prediva i tkanje. Sijela su ujedno i prigoda da se pričaju priče, pjevaju pjesme, a mladež se tako upozna i u veselju provodi duge zimske večeri. U istom poglavlju opisuje se svečanost večernje svjetlosti, koja se slavi 11. rujna, a težnja joj je da umjetnim svjetlom produži dnevnu svjetlost.

Posebno poglavlje daje veoma zanimljiv opis društvenog ophođenja pri različitim poslovima: u mlinu, na sijelu, u sauni itd.

Daljnja poglavlja opisuju gostoljubivost i darežljivost uz rad i lov. Smatra se da se prilikom berbe svih plodova, a tako i u lovu i ribolovu, mora nahraniti svaki slučajni prolaznik, jer on donosi sreću, a ako mu se uskrati bilo što, iduće godine neće pri tom poslu biti obilja i sreće. Naročito se mnogo daje siromasima i onima koji nisu u mogućnosti da pribave pojedini proizvod. Uz to je opisana razmjena proizvoda između ribara i seljaka, koja se često odvija i izvan granica Finske, uglavnom s Estoncima. To se dešava osobito poslije proljetnog i jesenjeg ulova. Tada su bile određene ceremonije i ustanovljene mjere za razmjenu pojedinih proizvoda, a sve se završavalo zajedničkom svečanostu.

U pretposljednem poglavlju autor objašnjava golemu ulogu pjesme i ritma za olakšanje svih poslova, kako pri nošenju tereta, obavljanju šumskih radova, ribarenju i povlačenju ribarskih mreža, izgradnji brodova, tako i pri mljevenju žita na ručnom mlinu, pređenju, tkanju, muzenju itd. Donosi primjere notnih zapisa i tekstova pjesma.

Posljednje poglavlje analizira socijalni značaj radnih svečanosti. Na nekadašnje svečanosti ljudi su dolazili slobodno, bez poziva, zajednički su radili i pomagali jedan drugome, a zatim sudjelovali u svečanosti ujedno kao glumci i publika. Zajednički rad omogućivao je da se brže i uz manje truda obavje glavni poslovi u gospodarstvu. Pri žetvi i drugim radovima postojalo je natjecanje, pa je bila sramota za pojedinca ako je zaostao u radu, pogotovo zato, što je zajednički rad katkada mogao pomoći mladima da se upoznaju i ocijene radne kvalitete budućega bračnog partnera. Zajednički rad i proslave bile su glavni izvor pjesme, humora, priča itd. Moramo napomenuti da autor, u stanovitoj mjeri, previše idealistički prikazuje ljepotu i lagodnost seoskog života, a ne daje realan prikaz napora i teškoća.

Prilikom različitih svečanosti dolazili su do izražaja i različiti magijski čini. Konzumiranje velikih količina hrane i pića autor objašnjava magijskom težnjom: što više daješ drugima, više ćeš dobiti. Pojedini ljudi vjeruju da neće imati uroda iduće godine ako ne prirede bogatu žetvenu svečanost. Magijske su mjere i različiti uzvici i plesovi na tim svečanostima. Mnoge radne svečanosti s vremenom su postale godišnje svečanosti. Tako se i magijski čin za plodnost vežu uz pojedine godišnje svečanosti. Za poklada u Finskoj je poznato sanjkanje uz mnogo buke. Pri tome se više: »Duga konoplja, dug lan!« i vjeruje da će konoplja biti toliko duža koliko se dulje ljudi sanjkaju. Uz to ide i pokladni ples za plodnost i skakanje uvis; žene raspuste kosu i nekoliko puta na dan je češljaju ili upleću u nju malo lana. Na kraju autor analizira obredno pjevanje epskih pjesama uz pojedine radove i utvrđuje da su se dugo održavale zato što su imale obrednu funkciju. Priložene fotografije i opsežan popis literature upotpunjuju ovo vrijedno djelo.

Josip Milićević

GYULA ORTUTAY, KLEINE UNGARISCHE VOLKSKUNDE. Hermann Böhlau Nachfolger, Weimar 1963.

Lagan pripovjedački stil ove knjige vodi kroz prošlost i sadašnjost, otkriva vrijednost i ljepotu folklornih ostvarenja mađarskog naroda — poezije, priča, muzike i upozna s njegovim životom i običajima.

Autor ne analizira mađarsku narodnu kulturu historijski i etnički izdvojeno, nego je historijskom metodom, povezuje uz narodnu kulturu susjednih i ostalih evropskih naroda. Pri tome želi pokazati međukulturne odnose koji sve više jačaju i povezuju te narode. Uz želju da čitalac upozna, zavoli i razumije mađarsku povijest i narodnu kulturu autor kroz čitavu knjigu naglašava nenapisanu poruku: »Upoznajmo i zavolimo svoj narod, da bismo lakše mogli upoznati i zavoljeti ostale narode te tako odstraniti sve međunarodne nesuglasice.« Razumljiv je veliki uspjeh ove knjige koja je u kratkom roku doživjela u Mađarskoj tri izdanja, a zatim prevedena i na njemački jezik.

Ortutay je knjigu podijelio na 12 poglavlja koja u prvom redu opisuju mađarski folklor, pučke igrokaze i običaje, razvoj etnologije i principe etnološkog rada, a izostavio opis gospodarstva, materijalnih i kulturnih dobara i društva.

U prvom poglavlju autor prikazuje razvoj sakupljanja narodne poezije i ističe važan utjecaj narodnih tvorevina na poznate mađarske kompozitore (B. Bartók i dr.). Kao i kod ostalih narodnih tvorevina Ortutay kod narodne poezije posećuje posebnu pažnju pitanju utvrđivanja autora, analizi načina na koji šira društvena zajednica prihvata pojedine tvorevine te traži i objašnjava utjecaje grada i građanske literature na narodnu poeziju. Pitanje utjecaja poezije i muzike susjednih naroda nije dovoljno protumačio. On utvrđuje jedino veliki dio staromađarskoga tj. mongolsko turskog nasljeđa, uz manji utjecaj crkvene muzike i muzike plemstva iz XVIII stoljeća. Međutim, to je pitanje mnogo kompleksnije. Ne može se ni moći mogućnost turskog utjecaja poslije mohačke bitke, kao ni utjecaj Čigana koji u Mađarsku dolaze od XV st. i zbog svoje muzikalnosti postaju stalni gosti i zabavljači na seoskim svečanostima. Pri tome se miješala ciganska interpretacija i mađarska muzika što je dalo novu formu za koju se ne može tvrditi da je samo izvorno mađarska ili ciganska. To je još razumljivije ako uzmemo u obzir činjenicu da je svaka nacionalna kultura u svom razvoju davala i istodobno usvajala pojedine elemente kulture susjednih naroda. Istina je da su mađarska muzika i ples preuzimali samo one potčaje koje su mogli najpogodnije pretvoriti u mađarsku muziku i plesove. To nam pokazuju i brojni usvojeni plesovi: körmomagyar, barát-táncz, pajkostáncz, párnastáncz, szütyöke itd. (Hugo Riemanns Musik Lexikon, II Band, Berlin 1929, strana 1900).

U daljnjim poglavljima Ortutay iznosi povijest i razvoj narodnih balada i pripovijedaka. Smatra i dokazuje da se balade počinju stvarati od X stoljeća, a kroz čitav povijesni period u njima se izražava simpatija za ugnjetavane i oštra osuda svake nepravde. Taj duboki smisao humanosti izražava se i u pripovijetkama. Autor naglašava da je svijet pripovijedaka u svojoj osnovi kritika postojećega svijeta.

Autor je u posebnom poglavlju prikazao mađarske običaje i pučke igre. Život seljaka uspoređuje s kazalištem, a svaki čovjek je, u nekom smislu, glumac od rođenja do smrti i ravna se po određenim pravilima i zakonima seoskog društva. Zbog toga nalazimo u običajima i pučkim igrama ustaljene oblike i postupke koji su često neshvatljivi i suprotni normama svakodnevnog života, ali tradicija zahtijeva njihovo izvođenje u određenim prilikama. U mnogo slučajeva teško je lučiti običaj od pučke igre. Tako i svadbeni običaji imaju značajke pučke igre, gdje se u pojedinim momentima svatovska družba dijeli na glumce i gledaoce, a trenutak kasnije svi postaju glumci i učesnici velike kazališne predstave. Slično je i s različitim običajima i sličnim običajima. Potrebno je napomenuti da je narod uvijek, pa i u najtežim trenucima, nastojao različitim svečanostima, običajima i igrama da svoj život uzvisi i poljepša.

Pučkom umjetnošću (likovnom) autor smatra sve ono što pripada izvanjskom izgledu, kićenju, ukrašavanju odjeće, kuće i sl. Tu umjetnost stvorio je sam puk, a nije nastala pod utjecajem evropskih stilova. Autor naglašava da postoji veza između mađarske pučke umjetnosti i umjetnosti ostalih evropskih naroda, ali ne po motivu nego po obrađivanom materijalu i načinu na koji svi evropski seljaci umjetnički oblikuju tvorevine i kako ih primjenjuju u svom životu.

U poglavlju o pučkom vjerovanju autor nastoji odgonetnuti smisao, porijeklo i razvoj pojedinih praznovjerja, te objašnjava njihovo značenje u životu seljaka. Konačno utvrđuje da su neka vraćanja očuvana i do današnjih dana, te smatra da jedino socijalističko društvo može postepeno dovesti do njihova uklanjanja.

U sedmom i osmom poglavlju Ortutay iznosi običaje uz blagdane i daje prikaz radnog dana na selu. Konstatira da se život seljaka, gledan kroz svadbene i druge običaje, pričinjava lijep i lagan, ali je u stvari vrlo težak i gorak. Uz iznošenje primjera autor daje pogodnu grupaciju pučkih svečanosti.

Vrlo dobar je prikaz seoskog društva, odnosa selo — grad, karakteristike seoskih slojeva prema ekonomskom položaju pojedinaca i odnosa prema drugima. Govoreći o geografskom i etničkom raščlanjenju autor nam daje pregled mađarskih etničkih skupina, njihovih karakteristika, te odnosa i veza sa susjednim narodima.

Pretposljednje poglavlje je analiza svih prijašnjih i tu se, na temelju opisanog materijala, utvrđuje da mađarska kultura, iako je zadržala svoje osobite značajke, ipak ima i dosta usvojenih elemenata.

Knjiga završava poglavljem o povijesti mađarske etnologije, od prvog početka do danas. Prikazani su različiti smjerovi istraživačkog rada, a kao najznačajniji period sakupljačkog rada ističe se period Z. Kodályja i B. Bartóka. Poseban značaj ima period poslije oslobođenja, jer predstavlja veliki napredak u teoretskom rješavanju etnoloških problema. Današnja etnološka literatura opisuju nove tipove seoskoga gospodarstva u socijalističkim odnosima, pa tu autor vidi niz problema i zadataka koji se postavljaju pred naučne radnike za duži period budućeg rada.

Josip Miličević

JACOB GRIMM ZUR 100. WIEDERKEHR SEINES TODESTAGES. Festschrift des Instituts für deutsche Volkskunde. Akademie-Verlag, Berlin 1963.

BRÜDER GRIMM GEDENKEN 1963. Gedenkschrift zur hundertsten Wiederkehr des Todestages von Jacob Grimm. N. G. Elwert Verlag, Marburg an der Lahn 1963.

U povodu stogodišnjice smrti Jakoba Grimma izašle su dvije spomenice, jedna u Istočnom Berlinu, a druga u Marburgu. Obadvije spomenice izašle su i kao godišnjaci: u Berlinu kao 9. svezak godišnjaka »Deutsches Jahrbuch für Volkskunde« u Marburgu kao 54. svezak časopisa »Hessische Blätter für Volkskunde«.

Već po broju strana (610) može se vidjeti da je spomenica iz Marburga veoma opsežno djelo. Ona sadrži 25 priloga istaknutih učenjaka iz različitih zemalja: iz Njemačke deset, iz Velike Britanije i SAD po dva, iz Danske, Austrije, Jugoslavije, Čehoslovačke, SSSR, Belgije, Nizozemske, Švicarske, Francuske i Mađarske po jedan.

»Jakob Grimm i njegovo djelo« naslov je prvog priloga. To je komemoracija Louisa L. Hammericha iz Kopenhagena, održana na spomenslavi u Kasselu 21. rujna 1963. Ona služi zbirci i kao uvod i kao okvir, a ističe značajnost Grimmova rada. Slijede ostali članci, svrstani u tri skupine: prva skupina iznosi obilje biografskih podataka o braći Grimm i njihovim precima. Ti su članci poredani kronološkim redom: članak »Preci braće Grimm u Hanauskoj pokrajini« što ga je napisao Heinrich Bott daje podatke o precima braće Grimm. »U pozadini Steinau« od Wilhelma Praesenta govori o njihovoj uzoj obitelji i o njihovu djetinjstvu. I tako pojedini članci prate njihovo školovanje, razvoj i rad, te prijateljske i rodbinske veze. (Alfred Höck: Braća Grimm kao studenti u Marburgu. Ludwig Denecke: Lišće i cvijeće iz Kassela. Karl Schulte Kemminghausen: Dokumenti o posjetama westfalskih prijatelja braće Grimm u Kasselu. Robert Friderici: Harmonija i disonanca: Ludwig Hassenpflug i njegovi šurjaci Jakob, Wilhelm i Ludwig Emil Grimm. Theodor Kochs: Udio Göttingena u povijesti njemačkog rječnika braće Grimm. Wilhelm Hansen: Braća Grimm u Berlinu).

Svi su ti članci izrađeni na temelju dokumenata iz društvenih arhiva, sudskih dokumenata, crkvenih knjiga, nadgrobnih spomenika i korespondencije. Ostavština braće Grimm još je uvijek bogata riznica koja pruža istraživaču vrijednih podataka o njima. Velik dio njihove opsežne korespondencije još je uvijek neobjavljen. Autori gornjih članaka obilno su se služili tom korespondencijom, tako da prvi dio pruža bogat i vrijedan dokumentarni materijal.

Druga skupina priloga osvjetljuje odnos braće Grimm prema inozemstvu i njihove veze sa stranim učenjacima. U tom dijelu iznosi Miljan Mojašević veze